

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อครั้งที่พระผู้มีพระภาคทรงมีพระชนม์ชีพอยู่พระองค์ได้ทรงแสดงธรรมไว้แก่ศาสนิกชน (ยังไม่มีคำว่าพระไตรปิฎก) ในสมัยนั้นยังไม่มี การเก็บรวบรวมด้วยตัวอักษร แต่เป็นการสืบทอดหรือ การถ่ายทอดกันมาใช่วิธีแบบมุขปาฐะ จนเมื่อพระองค์ทรงปรินิพพานได้ ๗ วัน พระมหากัสสปก็ได้ รวบรวมพระธรรมวินัยไว้เป็นหมวดหมู่เรียกว่า สังคายนา (ครั้งที่ ๑) ในอรรถกถาระบุว่าพระพุทธเจ้า ตรัสภาษามาคธีภาษาของชาวมคธแล้วนักพิหารระบุว่าภาษาที่พระพุทธเจ้าตรัสมีกฎเกณฑ์มีคำพ้องเสียง คำที่ไม่พ้องเสียงคำพยางค์หนักพยางค์เบา มีเสียงสั้นเสียงยาว มีถ้อยคำสัมพันธ์ในประโยค “เมื่อทรงอยู่ในวัยหนุ่มพระองค์ทรงสามารถตรัสเป็นบทเป็นคาถาตรัสคาถา ๔ อักษร ๘ อักษรหรือ ๑๖ อักษรแต่พอทรงชราภาพไม่สามารถตรัสเป็นบทเป็นคาถาหรือตรัสเนื้อความเป็นคาถาได้”^๑ “พระองค์ทรงเป็น ยอดกวีทรงเป็นกวีผู้ประเสริฐทรงผูกปม (คัมภีร์) ประทานไว้แก่พระสาวก”^๒ “พระองค์ไม่ทอดทิ้งโลก สมมุติทรงดำรงอยู่ในสมมุติบัญญัติการรับรู้ของชาวโลก (โลกนิรุต) ความเข้าใจของชาวโลก (โลกภิลाप) ทรงแสดงธรรม”^๓ กล่าวถึงความเป็นมาของพระไตรปิฎกว่าเกิดจากคำพูดของพระพุทธเจ้า (พระพุทธวจนะ) พระตถาคตทรงดำริพระพุทธวจนะคือพระไตรปิฎกด้วยพระหฤทัยทรงเปล่งด้วยพระ วาจา “พระพุทธวจนะคือพระไตรปิฎกเหมือนดังพระราชสาสน์ (ราชปณณียเตปิฏกัมพุทธวจน)”^๔ คำ สอนทั้งหมดประมวลอยู่ในสิกขา๓อย่าง (สิกขา - ตตยสงคหิตสกลสาสน) ^๕ พระธรรมชั้นทั้งหลายแยก ไว้๓ปิฎก (ปิฎกตเตนวิภตตสพพ - ฌมมกขณเณ)^๖

มีความเห็นอยู่ ๒ แนวทางเกี่ยวกับการแบ่งหมวดหมู่พระไตรปิฎกว่าเริ่มมีการแบ่ง หมวดหมู่เป็น ๓ หมวด หรือที่เรียกว่าพระไตรปิฎก บางตำราแสดงความคิดเห็นว่าในการสังคายนาครั้งที่

^๑ ม. มู. อ. (บาลี) ๑/๑๖๑/๓๗๕.

^๒ ส. นิ. อ. (บาลี) ๑/๗๐/๑๔๑.

^๓ ม. มู. อ. (บาลี) ๑/๕๙/๑๕๑

^๔ “ตถาคโธเตปิฏกัมพุทธวจนพหุเพนจินเตตวาวาจาโยภินิหริ” (ที. ปา. อ. (บาลี) ๓/๑๑๘/๕๐).

^๕ อ. เอกก. อ. (บาลี) ๑/๑๘๗/๑๑๑.ไตรสิกขาได้แก่ศีลสมาธิปัญญา.

^๖ อ. จ. พุท. อ. (บาลี) ๒/๖๔/๑๘๙.นิกายเถรวาทคำสอน๘๔,๐๐๐พระธรรมชั้นแยกไว้ในพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎกพระอภิธรรมปิฎกปิฎกของนิกายมหายานเรียกว่าวรรณปิฎก, อังคุลิมาลปิฎกและเวทลปิฎก.

^๗ ที. ส. อ. (บาลี) ๑/๒๕๐/๒๐๖.

๑ และ ๒ ได้มีการชำระทั้งธรรมและวินัยครบ ๓ หมวด แต่ไม่ได้มีการกล่าวถึงคำว่า ปิฎกไว้เลย ใช้คำว่า ธรรม และ วินัย โดยให้ความเห็นไว้ว่า ได้รวมพระสูตรต้นตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎกไว้ในหมวดเดียวกัน คือ หมวดธรรม รวมเรียกทั้งหมดว่า “ธรรม และ วินัย” จึงมีความเห็นว่า การแบ่งหมวดหมู่พระไตรปิฎกเป็น ๓ หมวดนี้ อาจเริ่มมีมาตั้งแต่การสังคายนาครั้งที่ ๓ (พ.ศ. ๒๓๔) เป็นต้นมาแต่ถ้าอ้างอิงตามหลักฐานของคัมภีร์อรรถกถาพระวินัยปิฎก (คัมภีร์สมันตปาสาทิกา) ผลงานของท่านพระพุทโธสมาจารย์แล้ว ท่านถือว่าการแบ่งหมวดหมู่พระไตรปิฎกเป็น ๓ หมวดนี้ มีมาตั้งแต่การสังคายนาครั้งที่ ๑ เป็นต้นมา^๘

สำหรับการจารึกพระไตรปิฎกครั้งแรกนั้นได้เริ่มมีการจารึกพุทธวจนะลงในใบลานในการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๒ ในลังกา ในปี พ.ศ. ๔๓๓ ในรัชสมัยพระเจ้าวัฏฏคามณิภย ส่วนการสังคายนาครั้งที่ ๑, ๒ และ ๓ ได้ใช้วิธีขุดปาฐะ คือสวดและท่องจำพร้อมกัน แต่เนื่องด้วยความสามารถในการท่องจำทั้งพระธรรมและวินัยของพระสาวกในรุ่นต่อๆ มา มีอาจเทียบเท่าพระสาวกในยุคพุทธกาลได้ อีกทั้งเพื่อป้องกันการผิดพลาดจากการท่องจำสืบต่อกันไป (ลังกา)^๙

ประเทศไทยยอมรับการสังคายนาตามลำดับที่ทำในลังกา ๕ ครั้งถือว่าเป็นประวัติที่ควรรู้เกี่ยวกับความเป็นมาแห่งพระธรรมวินัยแต่หนังสือสังคีตยวงศร์จนาเป็นภาษาบาลีโดยสมเด็จพระวันรัตวัดพระเชตุพนฯ (รจนาเมื่อครั้งยังเป็นพระพิมลธรรม) ในรัชกาลที่ ๑ ได้จัดลำดับสังคายนาไว้ ๔ ครั้ง คือ

สังคายนาครั้งที่ ๑-๒-๓ ทำในประเทศอินเดีย

สังคายนาครั้งที่ ๔-๗ ทำในประเทศลังกา

สังคายนาครั้งที่ ๖ ทำในลังกาเมื่อ พ.ศ. ๙๕๖ พระพุทโธสมาจารย์ชาวอินเดียได้แปลและเรียบเรียงอรรถกถาจากภาษาสิงหลเป็นภาษาบาลีในรัชสมัยพระเจ้ามหายานามการสังคายนาครั้งนี้ได้ชำระพระไตรปิฎกหากแต่ชำระอรรถกถาทางลังกาจึงไม่นับเป็นการสังคายนา

สังคายนาครั้งที่ ๗ ทำในลังกาเมื่อ พ.ศ. ๑๕๘๗ พระกัสสปเถระเป็นประธานได้รจนาและชำระคัมภีร์ฎีกาต่างๆร่วมกับภิกษุผู้เชี่ยวชาญพุทธธรรมกว่า ๑,๐๐๐ รูป ๔๔

สังคายนาครั้งที่ ๘ -๙ ทำในไทย

จะเห็นว่าการสังคายนาพระไตรปิฎกการจารึกและการถ่ายทอดพระไตรปิฎกผ่านยุคต่างๆดังกล่าวมาข้างต้นนั้นแก่นแท้หรือสาระสุดท้ายของงานคือการดำรงรักษาพระพุทโธพจน์ที่สืบทอดมาในรูปของพระไตรปิฎกภาษาบาลีไว้ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ที่สุดคงเดิมตามที่มีการรวบรวมพุทโธพจน์ครั้งแรกในการสังคายนาครั้งที่ ๑ ให้ผู้อ่านเข้าถึงคำสอนเดิมของพระพุทโธเจ้าโดยตรงโดยไม่มิดีของบุคคลอื่นใด

^๘ สุชีพ ปุณฺณานุภาพ, พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน, หน้า ๘ - ๙.

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑-๑๒.

มากีดกันแม้แต่ความคิดเห็นของพระธรรมสังคากาจารย์ซึ่งหากจะมีท่านก็ได้บอกแจ้งหมายแยกไว้เป็นการเปิดโล่งต่อการใช้ปัญญาของผู้ศึกษาอย่างเต็มที่^{๑๐}

พระไตรปิฎกในประเทศไทย มีประวัติการชำระและจารึกพระไตรปิฎกในยุคสมัยต่างๆ ดังนี้

พ.ศ. ๒๐๒๐ – ได้มีการจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลานเป็นครั้งแรก ในสมัยพระเจ้าติโลกราช ณ วัดเจ็ดยอด เมืองเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๔๓๑ – ได้มีการจัดพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นเล่มหนังสือครั้งแรก ในรัชกาลที่ ๕

พ.ศ. ๒๔๓๖ – ตีพิมพ์พระไตรปิฎกเสร็จเรียบร้อย และฉลองงานรัชดาภิเษก พระไตรปิฎก รวม ๓๙ เล่ม (ในสมัยรัชกาลที่ ๕)

พ.ศ. ๒๔๖๘ – ได้มีการตีพิมพ์พระไตรปิฎกใหม่เป็นฉบับที่สมบูรณ์ คือ พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ จำนวน ๔๕ เล่ม ในสมัยรัชกาลที่ ๗^{๑๑}

ที่มาของจำนวนพระไตรปิฎก ๔๕ เล่ม มีที่มาจากการสื่อถึงการรำลึกถึงพระกรุณาธิคุณอันบริสุทธ์ของพระพุทธเจ้าในการที่ทรงเมตตาปฏิบัติพุทธกิจเป็นเวลายาวนานถึง ๔๕ พรรษานับตั้งแต่ทรงตรัสรู้จนถึงเสด็จดับขันธปรินิพพาน

พระไตรปิฎกมีความสำคัญและคุณค่าสำคัญหลายประการ ได้แก่

๑. พระไตรปิฎกเป็นที่รวมไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ อันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ได้ตรัสไว้เอง ซึ่งตกทอดมาถึงสมัยพวกเรา ทำให้เรารู้จักคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจากพระไตรปิฎกเป็นสำคัญ

๒. พระไตรปิฎกเป็นที่สถิตของพระศาสนาของพุทธศาสนิกชน เพราะเป็นที่บรรจุพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ให้เป็นศาสนาแทนพระองค์ เราจะเฝ้าหรือรู้จักพระพุทธเจ้าได้จากพระคำรัสของพระองค์ที่ท่านรักษากันไว้ในพระไตรปิฎก

๓. พระไตรปิฎกเป็นแหล่งต้นเดิมของคำสอนในพระพุทธศาสนา คำสอน คำอธิบาย คัมภีร์ หนังสือ ตำรา ที่อาจารย์และนักปราชญ์ทั้งหลายพูด กล่าวหรือเรียบเรียงไว้ที่จัดว่าเป็นของในพระพุทธศาสนา จะต้องสืบขยายออกมาและเป็นไปตามคำสอนแม่บทในพระไตรปิฎก ที่เป็นฐานหรือเป็นแหล่งต้นเดิม

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พระไตรปิฎก : สิ่งที่ชาวพุทธควรรู้, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่บริษัทเอส.อาร์.พรินต์แมสโปรดักส์จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๒๘.

^{๑๑} สุชีพ ปุญญานุภาพ, พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๗.

๔. พระไตรปิฎกเป็นหลักฐานอ้างอิงในการแสดงหรือยืนยันหลักการที่กล่าวว่า เป็นพระพุทธานุสาสนา จะเป็นที่น่าเชื่อถือหรือยอมรับได้ด้วยดี เมื่ออ้างอิงหลักฐานในพระไตรปิฎก ซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานอ้างอิงขั้นสุดท้ายสูงสุด

๕. พระไตรปิฎกเป็นมาตรฐานตรวจสอบคำสอนในพระพุทธานุสาสนา คำสอนหรือคำกล่าวใดๆ ที่จะถือว่าเป็นคำสอนในพระพุทธานุสาสนาได้ จะต้องสอดคล้องกับพระธรรมวินัยซึ่งมีมาในพระไตรปิฎก

๖. พระไตรปิฎกเป็นมาตรฐานตรวจสอบความเชื่อถือและข้อปฏิบัติในพระพุทธานุสาสนา ความเชื่อถือหรือข้อปฏิบัติตลอดจนพฤติกรรมใดๆ จะวินิจฉัยว่าถูกต้องหรือผิดพลาดเป็นพระพุทธานุสาสนาหรือไม่ ก็โดยอาศัยพระธรรมวินัยที่มีมาในพระไตรปิฎกเป็นเครื่องตัดสิน^{๑๒}

การศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎกจึงเป็นกิจสำคัญยิ่งของชาวพุทธ ถือว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธานุสาสนา หรือเป็นความดำรงอยู่ของพระพุทธานุสาสนาก็คือ ถ้ายังมีการศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎกเพื่อนำไปใช้ปฏิบัติ พระพุทธานุสาสนาก็ยังดำรงอยู่ แต่ถ้าไม่มีการศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎก แม้จะมีการปฏิบัติก็จะเป็นไปตามหลักการของพระพุทธานุสาสนา พระพุทธานุสาสนาก็จะไม่ดำรงอยู่คือจะเสื่อมสูญไป

นอกจากความสำคัญในทางพระพุทธานุสาสนาโดยตรงแล้วพระไตรปิฎกยังมีคุณค่าที่สำคัญในด้านอื่นๆ อีกมาก โดยเฉพาะ

๑. เป็นที่บันทึกหลักฐานเกี่ยวกับลัทธิ ความเชื่อถือ ศาสนา ปรัชญา ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม เรื่องราว เหตุการณ์ และถิ่นฐาน เช่น แคว้นแคว้นต่างๆ ในยุคอดีตไว้เป็นอันมา

๒. เป็นแหล่งที่จะสืบค้นแนวความคิดที่สัมพันธ์กับวิชาการต่างๆ เนื่องจากคำสอนในพระธรรมวินัยมีเนื้อหาสาระเกี่ยวโยง หรือครอบคลุมถึงวิชาการหลายอย่าง เช่น จิตวิทยา กฎหมาย การปกครอง เศรษฐกิจ เป็นต้น

๓. เป็นแหล่งเดิมของคำศัพท์บาลีที่นำมาใช้ในภาษาไทย เนื่องจากภาษาบาลีเป็นรากฐานสำคัญส่วนหนึ่งของภาษาไทย การศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎกจึงมีอุปการะพิเศษแก่การศึกษาภาษาไทย

รวมความว่าการศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎกมีคุณค่าสำคัญ ไม่เฉพาะแต่ในการศึกษาพระพุทธานุสาสนาเท่านั้นแต่อำนวยประโยชน์ทางวิชาการในด้านต่างๆ มากมาย เช่น ภาษาไทย

^{๑๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), รู้จักพระไตรปิฎกเพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิกจำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๖๘-๗๑.

ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา โบราณคดี รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์
ศึกษาศาสตร์ ศาสนา ปรัชญา และจิตวิทยา เป็นต้น^{๑๓}

ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพระไตรปิฎกฉบับประชาชนของสุ
ชีพ ปุณฺณานุภาพในเชิงพัฒนาการ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพองค์ความรู้ของ
พระไตรปิฎกในระดับปัญญาให้เกิดขึ้นเพื่อความเป็นผู้ฉลาดในการศึกษาพระไตรปิฎกมีความรู้ความ
เข้าใจเกี่ยวกับพระไตรปิฎกในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนได้อย่างถูกต้องให้สมกับที่ได้เกิดใน
พระพุทธศาสนาและมีโอกาสอันยิ่งใหญ่ที่ได้น้อมนำพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมา

สัมพุทธเจ้ามาอบรมจิตใจและความประพฤติของตนอันจะส่งผลให้เกิดสันติสุขต่อชีวิต
และโลกในการดำเนินชีวิตเป็นการรักษาหลักธรรมวินัยของพระองค์นั้นก็ยังคงอยู่ถึงปัจจุบัน

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาพระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชนของสุชีพ ปุณฺณานุภาพในเชิง
พัฒนาการ

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ด้านแหล่งข้อมูล ได้แก่เอกสารดังต่อไปนี้ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิง
คุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่
พระไตรปิฎกฉบับประชาชนของสุชีพ ปุณฺณานุภาพ

๑.๓.๒ ด้านเนื้อหา ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาพัฒนาการเขียนพระไตรปิฎก ฉบับ
ประชาชนของสุชีพ ปุณฺณานุภาพ

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๔.๑ การเขียนพระไตรปิฎกเชิงพัฒนาการ หมายถึง การกล่าวถึงความเป็นมาของ
พระไตรปิฎกตั้งแต่เริ่มต้นในลักษณะการปรับเนื้อหาที่ย่างยากซับซ้อนให้ง่ายต่อการอ่านและทำความเข้าใจ

^{๑๓} เสฐียรพงษ์วรรณปก, เก็บเพชรจากคัมภีร์พระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕๓ - ๒๖๔.

๑.๔.๒ พระไตรปิฎกฉบับประชาชนหมายถึงพระไตรปิฎกฉบับย่อของคำสอนของพระพุทธเจ้าที่สุชีพ ปุณฺณานุภาพได้แต่งหรือเขียนตามความคิดเห็นของท่านโดยตั้งชื่อว่าพระไตรปิฎกฉบับประชาชน

๑.๔.๓ สุชีพ ปุณฺณานุภาพ หมายถึงผู้เขียนพระไตรปิฎกฉบับประชาชนพิมพ์ทั้งหมด ๑๗ ครั้ง โดยพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ และครั้งล่าสุดเมื่อ ๒๕๕๐

๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการของพระไตรปิฎก สรุปได้ดังต่อไปนี้

พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยมีจำนวนรวม ๔๕ เล่มพระไตรปิฎก ๔๕ เล่มนี้รวบรวมพระธรรมไว้ทั้งหมด ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้น (แบ่งเป็นพระวินยปิฎก ๒๑,๐๐๐ พระธรรมชั้น พระสุตตันตปิฎก ๒๑,๐๐๐ พระธรรมชั้นและพระอภิธรรมปิฎก ๔๒,๐๐๐ พระธรรมชั้น) จำนวนหน้ารวมทั้งหมดคือ ๒๒,๓๗๙ หน้าจำนวนตัวอักษรรวมทั้งหมดคือ ๒๔,๓๐๐,๐๐๐ ตัวอักษร^{๑๔}

เสถียรพงษ์ วรรณปก กล่าวว่า การกล่าวถึงความเป็นมาแห่งพระไตรปิฎกจำเป็นต้องกล่าวถึงเหตุการณ์ตั้งแต่ยังมีได้จารึกเป็นลายลักษณ์อักษรรวมทั้ง หลักฐานการท่องจำและข้อความที่กระจัดกระจายยังมิได้จัดเป็นหมวดหมู่ จนถึงมีการทำสังคายนาคือจัดระเบียบหมวดหมู่ การจารึกเป็นตัวหนังสือและการพิมพ์เป็นเล่มในเบื้องต้นขอกล่าวถึงพระเถระ ๔ รูป ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเป็นมาแห่งพระไตรปิฎก คือ

๑. พระอานนท์ผู้เป็นพระอนุชา(ลูกพี่ลูกน้อง) และเป็นผู้อุปฐากรับใช้พระพุทธเจ้า ในฐานะที่ทรงจำพระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎกไว้ได้มาก

๒. พระอุบาลี ผู้เชี่ยวชาญพระวินัย ในฐานะที่ทรงจำพระวินยปิฎกไว้ได้มาก

๓. พระโสณกุฎทิณณะ ผู้เคยท่องจำบางส่วนแห่งพระสุตตันตปิฎก และกล่าวข้อความนั้นแบบปากเปล่าในที่เฉพาะพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า ได้รับสรรเสริญว่าทรงจำได้ดีมาก ทั้งสำเนียงที่กล่าวข้อความออกมาก็ชัดเจนแจ่มใส เป็นตัวอย่างแห่งการท่องจำในสมัยที่ยังไม่มีการจารึกพระไตรปิฎกเป็นตัวหนังสือ

๔. พระมหากัสสปะ เป็นผู้ริเริ่มการทำสังคายนาจัดระเบียบพระพุทธรวจนะให้เป็นหมวดหมู่ ในข้อนี้ย่อมโยงไปถึงพระพุทธเจ้า พระสารีบุตรและพระจุนทะน้องชายของพระสารีบุตร เคยเสนอให้เห็นความสำคัญของการทำสังคายนา คือจัดระเบียบคำสอนให้เป็นหมวดหมู่^{๑๕}

^{๑๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พระไตรปิฎกสิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก, ๒๕๕๓), หน้า ๖.

^{๑๕} เสถียรพงษ์ วรรณปก, คำบรรยายพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๔๕.

สมิทพิล เนตรนิมิตร กล่าวว่า การศึกษาพระไตรปิฎกมีข้อสังเกตว่าเมื่อต่างคนต่างศึกษาพอเริ่มต้นแต่ละคนจะมีฐานความเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ก่อนเมื่อมีฐานความเชื่ออยู่แล้ว การศึกษาต่อไปก็จะดำเนินอยู่บนฐานความเชื่อนั้นตลอดไปและไม่ว่าจะวิเคราะห์วิจารณ์อะไรก็ไม่พ้นไปจากฐานความเชื่อเดิมนั้นดังนั้นการศึกษาพระไตรปิฎกจึงทำให้ได้รับความรู้กับความเห็นความรู้เกิดจากปัญญาความเห็นเกิดจากความอยากความคิดเห็นความวิตกกังวล (ญาณตณหาทิฏฐิวิตกกุสเลน) เพราะไม่ว่าจะศึกษาอะไรไม่พ้นได้ความรู้กับได้ความเห็น^{๑๖}

วาริญา ภาวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม กล่าวว่า ประชาชนทั่วทุกมุมโลกกำลังให้ความสนใจใฝ่รู้ในการศึกษาพระไตรปิฎกมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ในหลายหลากองค์ความรู้ บ้างก็ศึกษาในภูมิความรู้ด้านการบริหาร การปกครอง ภาวะผู้นำ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ บ้างก็ศึกษาเพื่อเพิ่มพูนภูมิความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ประยุกต์ เช่น แพทยศาสตร์ การพยาบาล การสาธารณสุข ศาสตร์ เกษตรศาสตร์ ส่วนด้านอายุรเวทและเภสัชศาสตร์แผนไทย ก็มีรากฐานความรู้หลายส่วนมาจากพระไตรปิฎก นอกจากนี้ยังมีอยู่ไม่น้อยที่ศึกษาภูมิปัญญาด้านจิตวิทยา พฤติกรรมศาสตร์ และจริยศาสตร์ ศึกษาจากพระไตรปิฎก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการศึกษาศาสนาใหม่ที่พระไตรปิฎกเป็นแหล่งภูมิปัญญาได้ไพศาลเช่นนั้น เพราะคุณลักษณะพิเศษที่โดดเด่นอย่างยิ่งคือ พระพุทธธรรมในพระไตรปิฎก เป็นปัญญาที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับมนุษย์ ธรรมชาติ สังคม และกระบวนการแสวงหาความรู้และวิธีการคิดทำให้เกิดความรู้ตามความเป็นจริง มองเห็นประโยชน์หลายระดับ มีการสืบค้นสาเหตุปัจจัยมีการวิเคราะห์แยกแยะ และมีวิธีการคิดแบบมองหาคุณโทษและทางออก ซึ่งในหลายส่วนไม่มี ความขัดแย้งกับวิธีการแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นกระแสหลักของโลกในปัจจุบันนี้^{๑๗}

พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สรรค์คำ) กล่าวว่า “ภาษาบาลีเป็นภาษาอารยันยุคกลาง (Middle Indo Aryan) ในสมัยโบราณมิได้เรียกภาษานี้ว่าภาษาบาลีซึ่งอาจเป็นภาษามครหรือภาษาใดภาษาหนึ่งที่ใช้พูดกันอยู่ในเวลานั้นและภาษาเหล่านั้นไม่ว่าจะเป็นภาษาใดๆหรือจะเขียนด้วยอักษรใดก็ตามหากพระคันถรจนายกรยได้นำมารวบรวมเรียบเรียงไว้ในพระไตรปิฎกก็รวมเรียกว่า “บาลี” ฉะนั้นเมื่อพูดว่า “ภาษาบาลี” ก็หมายถึงภาษาที่เขียนไว้ในพระไตรปิฎกนั่นเองเพราะบาลีคือตัวปิฎกมิใช่ภาษาต่อมาเราเข้าใจว่าเป็นภาษาและได้ใช้เรียกกันมาจนทุกวันนี้^{๑๘}

^{๑๖} สมิทพิล เนตรนิมิตร, “วรรณคดีพระไตรปิฎก: คลังแห่งความคิดและจินตนาการ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๕๐.

^{๑๗} วาริญา ภาวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม, **เก็บเพชรจากคัมภีร์พระไตรปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๓๒๑.

^{๑๘} พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สรรค์คำ), **ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในอินเดียพิมพ์ครั้งที่ ๒**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๔๓๔.

ตั้งแต่อดีตกาลมาแล้ว พุทธศาสนิกชนชาวไทยนิยมสร้างพระไตรปิฎกพร้อมตู้ใส่พระไตรปิฎกนำไปถวายวัด เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนสืบอายุพระพุทธศาสนา เพราะเชื่อว่าพระธรรมวินัยที่พระผู้มีพระภาคทรงสั่งสอนไว้ ทรงบัญญัติไว้ ณ โอกาสต่าง ๆ ได้มีการสังคายนารวบรวมไว้ในพระไตรปิฎก ฉะนั้น トラบใดที่ยังมีการศึกษา ทรงจำ ปฏิบัติตามจนได้ผล และนำออกเผยแผ่แก่ประชาชนตามที่ตนได้ศึกษามาจากพระไตรปิฎก トラบนั้นพระพุทธศาสนาก็ยังเจริญดำรงมั่นคงอยู่ได้ ไม่มีศัตรูใดๆ มาทำลายได้ ในทางตรงกันข้าม ถ้าทอดทิ้งพระไตรปิฎก สิ่งที่ศึกษาทรงจำและปฏิบัติตามก็จะผิดเพี้ยนเคลื่อนคลาดไปจากหลักคำสอนเดิมของพระพุทธองค์ ซึ่งส่งผลให้มีทรศณะแตกแยกเป็นฝักฝ่ายจนแตกสามัคคี เกิดเป็นลัทธินิกายต่างๆ ขึ้นในที่สุดพระพุทธศาสนาก็ถึงกาลอวสานอันตรธานไป การสร้างพระไตรปิฎกจึงมีผลมากมีอานิสงส์มาก ดังพระพุทธภาษิตที่ว่า **สพพทานํ ธมมทานํ ชินาติ** (ธรรมทานย่อมชนะทานทั้งปวง)

แต่มีวัดอยู่จำนวนไม่น้อยเก็บรักษาพระไตรปิฎกไว้อย่างหวงแหน ไม่ยอมให้เปิดตู้พระไตรปิฎกเลย โดยมีเหตุผลว่า พระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์หลักของพระพุทธศาสนาต้องรักษาไว้อย่าให้เสียหาย หายแล้วกว่าจะมีผู้มีจิตศรัทธาแรงกล้าซื้อมา ถวายอีกก็คงนานปีทีเดียว หรือบางวัดอาจมีเหตุผลว่า ถึงเปิดตู้พระไตรปิฎกให้อ่านกัน ก็อ่านไม่รู้เรื่อง ต้องรอให้มีผู้เชี่ยวชาญแตกฉานในพระไตรปิฎกมาแนะนำก่อน ดังนั้นเป็นต้น จึงปิดตู้พระไตรปิฎกใส่กุญแจไว้ จนบางรายกลายเป็นอาหารของปลวกไปก็มี

บัดนี้ เรามีพระไตรปิฎกภาษาไทยให้เลือกอ่านได้หลายฉบับ โดยเฉพาะฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีลักษณะพิเศษหลายอย่าง น่าจะแก้ปัญหาเรื่องอ่านไม่รู้เรื่องไปได้ จึงขอแนะนำให้หาอ่านฉบับนี้ ถ้าท่านมีพระไตรปิฎก(ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)ไว้ในครอบครองไม่ควรปล่อยให้เรื่องท่านองนี้เกิดขึ้นเลย ขอให้เปิดตู้พระไตรปิฎกออกอ่านเถิด แล้วท่านจะได้ความรู้ เรื่องพระไตรปิฎกอย่างคุ้มค่าทีเดียว^{๑๙}

สุชีพ ปุญญานุภาพ กล่าวว่า สำหรับพระไตรปิฎกฉบับไทย กล่าวได้ว่าสมบูรณ์หรือจะเรียกว่าสมบูรณ์ที่สุด ในการพิมพ์ซ่อมคราวต่อไป พระเถระท่านก็พยายามที่จะทำสารบาญคั่นคำให้ดีขึ้น อันนี้พวกอินเดียนับว่าเราทำไว้ไม่ค่อยเรียบร้อยเวลาเขาเอาไปค้น ก็เพราะว่าหลายๆ ท่านด้วยกันทำไม่ได้เป็นแบบเดียวกัน มายุคหลังพระเถระที่ท่านแก้ไขในการพิมพ์ซ่อมฉบับที่หมดๆ คราวต่อไป ท่านก็พยายามทำสารบาญคั่นธรรมให้ดียิ่งขึ้น แต่พระไตรปิฎกที่แปลเป็นภาษาต่างประเทศคือแปลจากภาษาบาลีไปแล้วที่สมบูรณ์ที่สุด อยากจะให้เป็นภาษาไทย คือของที่เป็นภาษาอังกฤษเองเวลานี้ยังไม่หมด อยากให้เป็นที่สองของไทย แต่พม่าพอสังคายนาเสร็จแล้ว เวลานี้กำลังรุดหน้าใหญ่ในการทำแปลพระไตรปิฎกเป็นภาษาพม่าแต่ยังไม่เสร็จ ที่สมบูรณ์รองจากของไทยก็คือของอังกฤษ

^{๑๙} อดีตศักดิ์ ทองบุญ, บทความพระไตรปิฎกเรื่องเปิดตู้พระไตรปิฎก จากเก็บเพชรจากคัมภีร์พระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๕๖.

บางครั้งเขายังต้องขอให้ทางประเทศไทยคัดลอกจากคัมภีร์ไบเบิล คือบางคัมภีร์ที่ยังไม่มีในประเทศไทย อังกฤษ เป็นอักษรไทยก็ไม่ว่าละ คัดไปแล้วเขาไปอ่านเองไปจัดเป็นอักษรโรมันเอง คือเขาทำงานกันจริงเหมือนกันแม้ว่าในการคัดลอกนั้น จะต้องจ้างต้องลงทุนลงแรง เขายอมเสียสละเพื่อที่จะแปลพระไตรปิฎกให้ครบชุดให้ได้ แต่ว่าในปัจจุบันนี้ ประเทศไทยเราเป็นประเทศเดียวในโลก ที่มีพระไตรปิฎกแปลครบสมบูรณ์ เพราะว่าพระไตรปิฎกนี้มากมายเหลือเกิน อย่างฉบับไทยเรามี ๔๕ เล่ม นี่ถ้าจะแปลกันจริงๆ ไม่ใช่เล็กน้อยทีเดียว ลองเอาไปเทียบกับเอนไซโคลปีเดียแล้ว เพียงแต่ตัวพระไตรปิฎกเราก็เกินเอนไซโคลปีเดียไปเท่าไร Britannica ก็มี ๒๔ หรือ ๒๕ เล่ม ที่นี้ก็ยังมีการเปลี่ยนแปลงกันจนจบ ทั้งของคุณสม พ่วงภักดี และของกรมการศาสนา ที่นับว่าเป็นการเปลอย่างมากที่สุด^{๒๐}

ในปัจจุบันคำว่าพระไตรปิฎก ใช้หมายถึงคัมภีร์ในศาสนาพุทธโดยรวม ซึ่งมีอยู่ทั้งสิ้น ๓ ฉบับ ได้แก่

๑. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ใช้ในนิกายเถรวาท
๒. พระไตรปิฎกภาษาจีน ใช้ในนิกายมหายาน
๓. พระไตรปิฎกภาษาทิเบต ใช้ในศาสนาพุทธแบบทิเบต^{๒๑}

สรุป จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพอสรุปได้ว่า แต่ก่อนนี้การศึกษาพระไตรปิฎกเป็นเรื่องยากเพราะอ่านไม่เข้าใจเรื่องและพระไตรปิฎกก็จะมียุติที่วัดถูกเก็บไว้อย่างดีในตู้ แต่ปัจจุบันนี้เรามีพระไตรปิฎกภาษาไทยหลายฉบับให้เลือกอ่าน ทำให้ประชาชนส่วนมากสนใจศึกษาพระไตรปิฎกมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยศึกษาความรู้ในเรื่องการบริหาร การปกครอง รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ภาวะผู้นำ และโดยเฉพาะในวงการศึกษาสมัยใหม่เพราะพระพุทธรธรรมในพระไตรปิฎกเป็นธรรมเกี่ยวกับมนุษย์ ธรรมชาติและสังคม ทำให้เกิดความรู้ตามความเป็นจริงมองเห็นสิ่งที่ป็นคุณโทษและการหาทางออก สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารดังต่อไปนี้

๑.๖.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ ข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชนของสุชีพ ปุญญานุภาพ

^{๒๐} สุชีพ ปุญญานุภาพ, ปาฐกถาความเป็นมาแห่งพระไตรปิฎกฝ่ายเถรวาท, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์), มปป.

^{๒๑} เสถียร โพธิ์นันทะ, ประวัติพระไตรปิฎกฉบับจีนพากย์, มรดกธรรมของเสถียร โพธิ์นันทะ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๘๒.

๑.๖.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์ทางศาสนา อรรถกถา ฎีกา หนังสือ ตำรา งานวิจัยและ เอกสารที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่ค้นคว้ารวบรวมได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้แล้วนำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ได้ทราบและเข้าใจความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชนของสุชีพ ปุณฺณานุภาพ

๑.๗.๒ ได้ความรู้ที่เป็นพัฒนาการของพระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชนของสุชีพ ปุณฺณานุภาพ